

Показником екологічної вихованості можна вважати практичні дії людини у ставленні до природнього середовища за нормами національної і загально-людської моралі.

Пробудження у школярів світлих і добрих почуттів, доброзичливого і турботливого ставлення до живого і прекрасного зумовлює розвиток і формування гуманістичних мотивів охорони природи. Соціальна значимість цих мотивів зростає з кожним роком. І не випадково сьогодні так гостро постає питання гуманізації всього процесу навчання в школі.

*А.П. Афонін, А.О.Кірін,
В.І.Височин, І.М.Терлецька*

Принципи валеології в учбовому процесі школи

Процес державотворення та демократизації в Україні стосується усіх сфер життя суспільства. Це має безпосереднє відношення і до здоров'я дітей та підлітків.

Передбачається, що орієнтиром у цьому розвитку має стати науковий досвід, принципи побудови і охорони здоров'я, що відбиті у "Європейській політиці досягнення здоров'я для усіх до 2000 року". Однак на сучасному етапі вирішення цієї проблеми неможливе без створення певних соціальних умов, без здорової сім'ї, без високого освітнього, культурного та духовного рівня усіх членів суспільства, без законодавчо затвердженого статусу здоров'я, як самого пріоритетного к системі виховання дітей та школярів. У цьому плані валеологія (наука про здоров'я) є інтегральним курсом у школі, що включає цілий ряд гуманітарних та спеціальних дисциплін.

Основною метою шкільної валеології є впровадження в учбовий процес самого передового й ефективного, що накопичене наукою, практикою і передовим досвідом по формуванню, збереженню та зміцненню здоров'я школярів. При цьому слід виходити з основного положення, що людина є частиною Всесвіту, Природи і земної цивілізації, яка розвивається за певними законами, котрі вона повинна знати і виконувати, забезпечуючи максимальну гармонію із зовнішнім світом.

Забезпечення здоров'я людини повинно орієнтуватися тільки на вищі духовні якості (добробут, любов, справедливість, істину та ін.) і не культивувати низькі якості (заздрість, лютість, ненависть, образу та ін.), що руйнують його тіло і душу.

В узагальненому вигляді валеологічні принципи в учбовому процесі національної школи України уявляються таким чином:

- ефективність вивчення будь-якої науки багато в чому залежить від стану здоров'я учнів і вчителя, їх духовного розвитку, в одержанні школярем знання у наступному багато краще трансформуються та реалізуються в житті через його добре здоров'я;
- у процесі навчання вчитель повинен не тільки прищеплювати школярам певний рівень знань, але й послідовно і систематично збуджувати в нього інтерес до збереження свого здоров'я та здоров'я інших;
- у системі виховання і навчання постійно культивувати здоровий спосіб життя, що визначає здоров'я індивідууму та в цілому здоров'я суспільства;
- здоров'я людини є інтегральною сутністю, воно залежить від гармонійної взаємодії фізичного, психічного, інтелектуального та духовного стану;
- високий рівень індивідуального здоров'я у дитячому та шкільному віці формує гармонійну особистість, правильні риси характеру, волю та здорових нащадків;
- гуманістичне формування валеології повинне забезпечуватися включенням до традиційних засобів фізичного виховання нових форм навчання щодо керування здоров'ям школярів;
- актуалізувати вимоги до формування у школярів ефективної мотивації, а також ціннісних орієнтацій і мислення відносно керування своїм здоров'ям шляхом використання традиційних і нетрадиційних оздоровчих систем.

Таким чином, шкільна валеологія засновується на принципах виховання та навчання і її актуальними питаннями можна вважати такі: діагностика готовності дитини до шкільного навчання; різноманітні аспекти адаптації дитини до школи та діагностика функціонального стану різних органів та систем; розробка учбових режимів з урахуванням топологічних особливостей фізичного та психічного розвитку, стану здоров'я дітей; раціональне харчування школярів; диспансеризація та первинна профілактика захворювань, шкідливих звичок; психогігієна учбового процесу; пропаганда здорового способу життя; статеве виховання; підготовка та удосконалення шкільних валеологів; створення та подальше удосконалення шкільної валеологічної служби.

У вирішенні поставлених завдань багато залежить від змісту та організації освітнянської діяльності у школі. У зв'язку з цим одним з найважливіших постає завдання розробки та впровадження валеологічного підходу до шкільної освіти - ввести в програму комплекс нових дисциплін, спрямованих на формування у школярів морального, фізичного, психологічного та соматичного здоро-

в'я. Подальша досконалість шкільної валеологічної служби повинна здійснюватися при взаємодії лікарів, педагогів, фізіологів, психологів та соціологів.

С.П.Павликов

Проблеми формування екологічної культури учнівської молоді як форми гуманістичного ставлення людини до природи

Питання екологічної освіти є надзвичайно важливими, бо через їх ігнорування зросли покоління громадян-невігласів, губителів довкілля. В Україні хижацьке господарювання призвело до забруднення промисловими відходами повітря, води, ґрунтів, що викликало отруєння продуктів харчування, ріст захворювань, смертності населення, зменшення народжуваності. Таке явище має не локальний характер, адже вся територія України з 1992 року визнана зоною екологічного лиха.

Змінити ситуацію на краще можна шляхом залучення молодого покоління до екологічної освіти, набуття якої забезпечує особистості опанування екологічною культурою. В екологічній культурі відповідно до сучасних досліджень цього явища варто виділити чотири елементи: знання про природне та соціальне довкілля; систему інтелектуальних та практичних умінь і навичок, необхідних для отримання екологічної освіти; досвід гуманного, раціонального природокористування; переконання, ціннісні орієнтації у ставленні до природи, що є наслідком екологічного мислення.

Екологічна культура засвоюється через систему екологічної освіти та виховання, яка має бути неперервною і забезпечуватися родиною, дошкільними закладами, початковою і середньою школами, позашкільними установами, профтехучилищами, вузівською та післявузівською підготовкою, самоосвітою. Усі вони виконують конкретні завдання та реалізують оптимальний зміст екологічної освіти і відповідно до віку та призначення навчального закладу.

Уроки географії, позакласної роботи у тісній єдності з позашкільними установами, а також інформація засобів масової інформації використовується для поглиблення учнівських знань про природу та співжиття з нею.

В умовах Криворіжжя особлива увага звертається на недосконалість добування залізної руди і її збагачення, виплавки металу, вироблення будівельних матеріалів, що призводить до утворення на великих площах антропогенних форм рельєфу: кар'єрів, відвалів, шламовідстійників, забруднення повітря та ґрунту викидами шкідливих речовин і пилу косохімічним, цементним, металургійним,